

ประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ด

ชาวไทหรือไทใหญ่อาศัยอยู่ในเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะที่แม่ฮ่องสอนชาวพื้นเมืองส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทใหญ่ พวกเขามีประเพณีหนึ่งที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาแต่บรรพบุรุษคือ “ปอยเหลินสิบเอ็ด”

“ปอยเหลินสิบเอ็ด” เป็นคำไทใหญ่ “ปอย” หมายถึง งานบุญ “เหลิน” คือ เดือน “ปอยเหลินสิบเอ็ด” คือ งานบุญเดือนสิบเอ็ด หรืองานบุญออกพรรษานั้นเอง โดยมีที่มาจากพุทธประวัติเมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จกลับจากจำพรรษาโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ชาวไทได้นำเหตุการณ์จากพุทธประวัติช่วงนั้นมาสืบทอดประเพณี และมีพิธีกรรมการเล่นต่าง ๆ เช่น การสร้างปราสาท เรียกว่า “จองพารา” เพื่อรับเสด็จพระพุทธเจ้า แต่งตัวเป็นสัตว์หิมพานต์ต่าง ๆ ออกมาร่ายรำถวายเป็นพุทธบูชา การตักบาตรเทโว และการหลှ่เตนเหงหรือการถวายคันเทียนหนึ่งพันเล่ม เป็นต้น

สมัยก่อนจะใช้เวลานานนับเดือนเพื่อเตรียมข้าวของเครื่องใช้สำหรับงานปอย คนเฒ่าคนแก่จะพากันเหลาไม้ไผ่ตกแต่ง โครงปราสาทแล้วปิดทับด้วยกระดาษสา ติดประดับกระดาษสีซึ่งถูกลายไว้วิจิตรบรรจง ชาวไตเชื่อว่าหากใครสร้างจองพาราไว้เสด็จพระพุทธเจ้าจะนำมาซึ่งสิริมงคล เสริมส่งบุญญาบารมีแก่ตนและครัวเรือน จึงพากันสร้างจองพารารูปขนาดใหญ่ไว้ที่วัดประจำหมู่บ้าน และจองพารารูปขนาดเล็กตั้งไว้ตามที่สูงและเหมาะสมของบ้านเรือน เมื่อถึงเทศกาลงานปอยเหลินสิบเอ็ด จองพาราที่นิยมทำกันนั้นมีหลายขนาดลดหลั่นกันตามสถานะดังนี้

1. จองยอดหรือผาสาด (ปราสาท)

เป็นจองพารารูปขนาดใหญ่สูง 3 เมตร ถึง 5 เมตรก็มี

ยอดปราสาทอาจมียอดเดียว ห้ายอดหรือเจ็ดยอด โครงสร้างสลับ

ซับซ้อน ใช้เวลาและทุนการจัดทำสูง เป็นจองพาราที่สวยงาม

วิจิตรตระการตา นิยมตั้งบูชาไว้ตามวัดประจำหมู่บ้านและวัดทั่วไป

2. จองกอ ใหญ่รองจากจองยอด มีส่วนประกอบคล้ายกันแต่ลดขนาดลง มีปราสาทยอดเดียว ลวดลาย

ประกอบไม่ละเอียดเท่า จองกอใช้ตั้งบูชาที่วัดและตามบ้านของผู้มีฐานะดี

3. จองปีต่าน เป็นจองพาราที่ไม่มียอด มีเฉพาะส่วนปราสาทและฐาน ทำขึ้นเพื่อตั้งบูชาตามบ้านเรือนทั่วไป

4. จองผาสาน คือ จองसान ชาวบ้านจะเอาดอกไม้ไผ่สานเป็นรูปจองพารารูปเล็ก ทำขึ้นบูชากันทั่วไป ทำได้ง่าย ขั้นตอนไม่ยุ่งยากนัก

การบูชาจองพาราทั้งบ้านและวัด จะเริ่มตั้งแต่ตอนเย็นของวันขึ้นสิบสี่ค่ำเดือนสิบเอ็ด โดยนำของ

พาราตั้งบนชั้นนั่งร้าน ตกแต่งด้วยเครื่องห้อยจากผลหมากรากไม้ที่มีในท้องถิ่น ต้นกล้วย ต้นอ้อยผูกไว้ที่เสา
นั่งร้าน ประดับโคมไฟในยามค่ำคืน พอเช้ามีวันขึ้นสิบห้าค่ำ วันออกพรรษาจะนำ “ข้าวซ่อมต่อ” คือ อาหาร
หวาน ข้าว ผลไม้ ใส่กระทงใบตองวางไว้ในจองพารา จุดรูปเทียนกล่าวอัญเชิญพระพุทธเจ้าให้เสด็จประทับยัง
จองพารา ทำเช่นนี้ตลอดเจ็ดวันแล้วจึงรื้อถอนจองพารานั้นทิ้งหรือเผาเสีย ปีหน้าจึงค่อยทำขึ้นบูชาใหม่ ในยาม
ค่ำคืนก่อนวันออกพรรษา แต่เดิมชุมชนชาวใต้จะมีตลาดนัดออกพรรษา ซึ่งมักเรียกกันว่า “ตลาดแสงเทียน” ด้วย
สมัยก่อนไม่มีไฟฟ้า ชาวใต้พากันจุดเทียนซื้อขายข้าวของกันแต่ยามย่ำรุ่ง ตลาดจึงสว่างไสวไปด้วยแสงเทียนนับ
ร้อยพันเล่ม ยามค่ำคืนจะมีมหรสพการละเล่นต่าง ๆ มีการ “เฮ็ดกวน” ขับเพลงไต ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึงพุทธ
ประวัติชาดก ใจความงานปอย ตลอดจนการเกี่ยวพาราสีของชายหญิง มีการ “ก้าแลว” หรือ “ฟ้อนดาบ” ของคน
หนุ่ม และมีการประกวดประชันตีกลองกันยาว เป็นที่สนุกสนานครั้นตรง ช่วงนี้ไปจนถึงวันแรมสิบห้าค่ำเดือน
สิบเอ็ด ชาวใต้มีความเชื่อว่า หมู่บ้านของตนคือ สังกัสนนคร ซึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากดาวดึงส์มาโปรด
ชาวเมืองพากันปลื้มปิติในบุญบารมี แม้แต่สัตว์ต่าง ๆ ไร่ไร่ ฟ้อนดาบ ฟ้อนรูปสัตว์นานา “กิ้งกะหล่า” คือ กิรรา
หรือกิริ ฟ้อนกำเป้อหรือผีเสื้อ พากันร้องรำทำเพลงที่วัดกันทุกคืน ในคืนสุดท้ายเรียกว่า คืน “อ่องจ๊อด” หรือ
“ก้อยจ๊อด” ก็พากันเดินร้องเล่นไปตามถนนตามบ้าน บ้านไหนมีหญิงสาว พวกหนุ่ม ๆ ก็พากันไปร้อง “เฮ็ด
กวน” เกี่ยวพาราสี ทั้งเล่นอวดฝีมือฟ้อนดาบ ฟ้อนอาวุธประชันกัน พอหลังวันออกพรรษามีพิธี “หลู่เตนเหง”
หรือพิธีถวายเทียนพันเล่ม มีเจ้าภาพรวบรวมเทียนจากญาติมิตรพี่น้องจนครบพันเล่ม แห่ขบวนตีม้องกลอง
ประโคมไปถวายวัดเป็นพุทธบูชา นอกจากนี้ยังมีการ “ถวายเทียนต้นเกี๊ยะ” โดยรวบรวมเศษไม้เกี๊ยะ ซึ่งเป็น
ต้นไม้ที่มีน้ำมันในลำต้น มักเป็นต้นเทียนขนาดใหญ่ สูงกว่าสองเมตรครึ่ง นำไปถวายวัดต่าง ๆ และแน่นอนว่ามี
การรำการฟ้อนรูปสัตว์ตีม้องตีกลองร่วมขบวนแห่ไปด้วยเช่นกัน

แหล่งที่มา

มงคล เปลี่ยนบางช้าง.2548. บทร้องเล่นและเพลงพื้นบ้านภาคเหนือและบวทวิเคราะห์. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์แม็ค. หน้า 55-58.